

Інна Левицька,
студентка 5 курсу
ННІ філології та журналістики.
Науковий керівник: **Г. К. Конторчук,**
кандидат філологічних наук, доцент.

ОКАЗІОНАЛЬНІ ЗВЕРТАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ В. СТУСА

*У статті проаналізовано okazіональні звертання, використані
В. Стусом у поетичних творах; визначено їх особливості
функціонування та стилістичне навантаження.*

Звертання – досить виразно індивідуалізоване явище синтаксичної будови сучасної української літературної мови. Кожне із звертань, як і кожне вставне слово чи словосполучення слів, належить до синтаксично ізольованої частини речення. Звісно, ця ізольованість лише часткова, певною мірою умовна вже хоча б тому, що звертання можливе тільки в реченні [1, с. 33]. Звертання насправді не ізольоване, не відірване від речення; воно виступає тільки в реченні, функціонує в ньому – як його особлива складова частина. Це не тільки що-небудь неприродне для речення; це його, речення, зовсім звичайний, виразно індивідуалізований елемент, який у багатьох випадках функціонально не менш важливий для речення, ніж кожен з членів речення. Як і член речення звертання може вичленовуватись у реченні, може виступати його комунікативною домінантою, тобто семантично переважаючою частиною речення [2, с. 13].

Звертання досліджували і займалися його вивченням багато вчених, серед них: О. Шахматов, О. Потебня, Л. Булаховський, І. Яценко, К. Шульжук та ін. Найповніше в сучасному мовознавстві дослідив і описав проблему звертання М. Скаб [2, с. 38].

В. Стус був дуже замкнутою особистістю, як говорять про це дослідники його творчості (зокрема М. Жулинський). Тому саме це пояснює той факт, що 80% звертань – це риторичні звертання, а відповідно 20% – це вже звертання до конкретних осіб (власне звертання).

Власне звертання вказують на реального об'єкта – того, хто може відгукнутися в момент мовлення:

«Громадяни, дотримуйтесь тиші, – вимагають чотири щити навколо високої вежі, де великими літерами зазначено «Всесоюзний науково-дослідницький центр по акліматизації картоплі на Марсі» (Стус-1, с. 256).

Частина звертань у поезії В. Стуса – okazіональні звертання, тобто авторські новотвори. Саме завдяки їм ми можемо побачити всю глибину та широкий кругозір внутрішнього світу автора, його розуміння світу та силу інтелекту:

*«Сто плах перейди, **серцеокий**,
сто плах, сто багать, сто голгоф,
а все оступають мороки
і все твій поріг зависокий,
бо світ розмінявся на роки
причаєних надкатастроф» (Стус-2, с. 42);
«Нерадісно – то жди. Нерадісно – то вір.
Нерадісно – ридай, **осамотілий**.
Пережидай, коли минеться вир,
Минеться сказ твій, рознач побілілий
в світанковому вікні. А де твій день,
де мамі шкарубні і теплі руки?» (Стус-2, с. 163).*

Інколи автор використовує повтори okazіональних звертань (найчастіше анафору), що сприяє зосередженню уваги на повторюваному елементі, а також надає поезії надзвичайної експресивності:

*«Почваро душ, спинися.
Почваро душ, оскажений» (Стус-2, с. 138).*

Досить поширені звертання, виражені субстантивованими утвореннями в називному відмінку, зокрема, відприкметникового характеру, нагромадження яких сприяє створенню ситуації динамізму та інтенсивності емоційного заряду:

*«**О шанталавий, недорікий**, а чи поцілиш ти мене?» (Стус-2, с. 158).*

Варто зазначити, що okazіональні звертання – це риторичні звертання (звертання, які апелюють до якогось уявного, відсутнього в той момент співбесідника):

*«Ти ж, **моя зірка покаро**, підійдеш, візьмеш головешку з жару, і, жально усміхнувшись, не збагнеш, і що, й до чого»* (Стус-1, с. 122).

Як бачимо, у цьому реченні okazіональне звертання не передбачає реального адресата мовлення, а є уявним співбесідником, що робить поезію стилістично яскравою та підкреслює душевний стан ліричного героя.

Отже, okazіональні звертання у поетичних текстах В. Стуса характеризуються яскравим емоційним зарядом та напругою, що увиразнює зміст усієї поезії автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан С.К. Оказіональні звертання української епістолярії // Актуальні проблеми сучасної філології: Мовознавчі студії. Збірник наукових праць. Наукові записи Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 10. – Рівне, 2002. – С. 86-97.
2. Скаб М. Граматика апеляції в українській мові. – Чернівці: Місто. – 2002. – 345 с.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ

Стус-1	Стус В. Зібрання творів у 3-х томах. Т. 3. – К., 2008. – 650 с.
Стус-2	Стус В. Час творчості. – К., 2005. – 701 с.